

■ הלכה, 'אינו מתכוון' מותר [כדעת רבי שמעון], ו'פסיק רישיה', אסור (ש"ע א"ח ש.לז, א), ו'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', אסור מדרבנן [שלא כהערוך] (ש"ע ש.שכ, יח).

וְאָמַר אַבְיֵי לְרַבִּי יְהוּדָה הָאָמַר דְּכָר שְׂאִין מִתְּכַוֵּין אֲסוּר, ומוכח שסובר אביי כרבי יהודה (רש"י. אך ראה תוס' ד"ה הני). ואף שחיתוך מילה בצרעת הרי זה בגדר 'פסיק רישיה', מבואר בגמ' בשבת (קלג, א) שסובר אביי בתחילה שהתיר רבי שמעון גם באופן של 'פסיק רישיה', אך למסקנת הגמ' שם, מודה רבי שמעון ש'פסיק רישיה' אסור, וגם לדעתו נצרך הכתוב להתיר מילה בצרעת.

וחיתוך מילה בצרעת נחשב לאינו מתכוין, לפי שאיסור קציצת הבהרת אינו בעצם החיתוך, אלא בהיטהרות מצרעת על ידי קציצה, וכאשר קוצץ בהרת לשם מילה, הוא בגדר 'אינו מתכוין' ביחס להיטהרות מהצרעת (רשב"א ריטב"א שבת שם).

אָבֵל הֵאָא צִירוּף דְּרַבְנָן הוּא, שצירוף עששיות, גם כשמתכוין לכך, אינו אלא מדרבנן, כיון שעומדים לעשות מהם כלים, וצירופם כעת אינו גמור מלאכתם, ובאיסור דרבנן, לא גזר רבי יהודה באופן ש'אינו מתכוין' (רש"י, תוס' ד"ה הני, בדעתו, וכשיטתם לעיל ד"ה והלא, שהאיסור הוא משום 'מכה בפטיש'). ויש שביארו, שאף שצירוף עששיות מדאורייתא כשמתכוון לכך, אך 'דבר שאינו מתכוין' במלאכת שבת אינו אלא מדרבנן, ולכן לא גזרו על כך במקדש, ש'אין שבות במקדש' [בשונה משאר איסורי תורה מלבד שבת, ש'אינו מתכוין' אסור בהם מדאורייתא לרבי יהודה, כמו שמצינו שהוצרך הכתוב להתיר מילה בצרעת] (תוס' שם, וראה בגירסתם). ויש שביארו, שכיון שצירוף עששיות מדרבנן גם כשמתכוין לכך, ובנוסף הוא אינו מתכוון, אין זה אלא איסור קל מדרבנן, שאינו בכלל 'מלאכת מחשבת' ואינו דומה למלאכה, ולפיכך התירוהו במקדש, 'שאין שבות במקדש' באיסורים קלים מדרבנן כעין אלו (ריטב"א, ע"פ גירסתו בגמ').

מְשֻׁנָּה. הֵבִיאֹהוּ לְבֵית הַפְּרוּהָ וּבִקְדָשׁ הֵיחָהּ - שהיתה על גג הלשכה שנקראת 'בית הפרוה' (רש"י לעיל ל, א), שאף ש'גגין ועליות לא נתקדשו', זה גג התקדש בקדושת העזרה משום שהיה שווה בגובהו לקרקע העזרה [שהר הבית היה בניו במדרון שהולך ומגביה] (תוס' לעיל לא, א ד"ה וכו'). ויש שכתבו, שגג זה נתקדש במיוחד, שהיו גגות שקידשו מתחילה לפי הצורך והשעה (ראב"ד תמיד כז, א).

בְּגָדֵי לָבָן, שבעבודת היום הנעשות בפנים, לבש כהן גדול בגדי לבן, וטעם הדבר ביאר רב חסדא [בגמ' ר"ה (כו, א)], לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, שהזהב מזכיר את חטא העגל (רש"י שם). ובגדים אלו העשויים מפשתן, חייבים שיהיו בצבעם הטבעי ואסור לצובעם, שנאמר בהם 'בד' היינו פשתן, ואין לערב עמהם דבר אחר ואפילו צבע (קרי' ספר כלי המקדש ח), ולכאורה גם בצבע לבן אסור לצובעם (מנחת אברהם לקמן ע, ב). ויש סוברים שמותר לצובעם, ונקראים 'בגדי לבן' בניגוד ל'בגדי זהב' (ראה מנחת חינוך מצוה קא). והכתנות והמזנפות והמכנסים של בגדי לבן של יום הכיפורים היו שווים לבגדים אלו של שאר ימות השנה [אך באבנט נחלקו תנאים, ששל כהן גדול ביום הכיפורים היה של פשתן, ושל שאר ימות השנה נחלקו בו תנאים (ראה לעיל יב, א)], ומכל מקום היו צריכים לייחד לכהן גדול בגדי לבן מיוחדים עבור עבודת יום הכיפורים (משנה למלך כלי המקדש ח, ג). ויש חולקים,

רבי אומר ערבית משל שחרית. שנחלקו רבנן ורבי, האם הנסכים האמורים בכתוב אמורים בתמיד של שחר [ותמיד של בין הערביים למד ממנו], או בתמיד של בין הערביים [ותמיד של שחר למד ממנו] (רש"י). ואין נפק"מ להלכה בדבר, ואין ביניהם אלא 'משמעות דורשין' (רבנו הנאל). ויש שכתבו נפק"מ ביניהם, באופן שיש לציבור נסכים רק עבור אחד מהם, שיש להקריבם בקרבן שהוזכרו בו הנסכים במפורש (תוס' ד"ה רבי). או שנפק"מ ביניהם כשנבוא להקיש וללמוד מהם דין לענין קדשים אחרים, שכיון ש'דבר הלמוד בהיקש בקדשים, אינו חוזר ומלמד בהיקש', אין ללמוד בהיקש אלא מהקרבן שהוזכרו בו הנסכים במפורש (תוס' רא"ש בפ' ראשון).

אִם הָיָה כֶּהֱן גָּדוֹל יָקָן אוּ אִיסְטָגְנִים וְכוּ' תִּנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וְכוּ'. שיש שתי אפשרויות לחימום מי המקוה, או על ידי עירוב מים חמים במים קרים [כמשמעותה הפשוטה של המשנה (שיח יצחק, וכן משמע בתוס' סנהדרין יח, ב ד"ה משום)], או כדברי רבי יהודה, שהיו מטילים עששיות שהרתוהו מערב יום הכיפורים [שאלו ביום הכיפורים, המחמם ברזל נחשב למבעיר (ראה רמב"ם שבת יב, א ומגיד משנה שם)] (ראה פיה"מ"ש לרמב"ם, ובהל' עבודת יום הכיפורים ב, ד, וראה שיח יצחק שהארין האם יש מחלוקת בין התנא של המשנה לבין רבי יהודה).

וְהֵלֵא מִצְרָף, שברזל רותח מהאש שניתן לתוך מים, מתחזק ומתקשה (רש"י), ונגמרה מלאכתו בכך ונחשב ל'מכה בפטיש' [וראה גמ' להלן ובביאורו ד"ה אבל] (ראה תוס' ד"ה הני; ראב"ד שבת יב, א), אך אין בזה משום מכבה, כיון שאינו נעשה פחם (רש"י שבת קלד, א). ויש מפרשים, שברזל מלובן מהאש נחשב כגחלת, וכשנותנו לתוך מים הוא נכבה והרי זו תולדת מכבה [באופן שיש תועלת במלאכתו לחיזוק הכלל] (רבנו תנאל; רמב"ם שם, ב).

דְּכָר שְׂאִין מִתְּכַוֵּין מוּתָר. נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בדינו של העוסק בעשיית פעולת היתר, ואגב פעולה זו עלולה להיות תוצאה נוספת של איסור שאינו מתכוין אליה [אפילו כשיודע שאותה תוצאה עלולה לקרות], כגון הגורר כלים ממקום למקום בשבת, כשעלול לחרוץ את הקרקע [והיא מלאכה אסורה של חורש או בונה], ואינו מתכוין לעשיית החריץ (ראה ח"ר חיים הלוי שבת יז, וחו"א א"ח ג, א), שלדעת רבי שמעון, כיון שאינו מתכוין לתוצאה זו, היא אינה מתייחסת אליו, ונחשב כאילו נעשתה ממאליה (הז"א שם).

אכן באופן של 'פסיק רישיה' - שהתוצאה האסורה מוכרחת להיות, מודה רבי שמעון שאסור, למרות שהוא 'אינו מתכוין' (ראה גמ' שבת קלג, א ותוס' ד"ה הני). אך צירוף עששיות אינו בגדר 'פסיק רישיה' (תוס' שם), שיתכן שלא ישהו במים אלא זמן מועט, ועוד, שישנם סוגי מתכות שאינם נצרפים בכניסתם למים (ריטב"א). ויש סוברים, שהדבר מותר למרות שהוא 'פסיק רישיה', כיון שהמטיל את העששיות למים אינו הבעלים של העששיות ואין לו תועלת בצירופם, ולדעתם 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה' מותר לכתחילה (ראה תוס' שם, בשם הערוך, ותוס' ישנים נפס להלן לה, ב), שהוא דין היתר כללי בכל איסורי תורה [אכן, יש סוברים שההיתר של 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', הוא דין מיוחד במלאכת שבת ויום טוב שנחשב 'מלאכה שאין צריכה לגופה' ו'אין בה איסור תורה'] (ראה רעק"א, שנחלקו בכך הערוך ותוס').